

Морфологічні засоби професійного мовлення

Прикметник
Займенник

Розряди прикметників за значенням

Якісні

ознака може бути виражена більшою чи меншою мірою

широкий (ширший) шлях, стрункий (стрункіший) юнак, гарний (найгарніший) день

Відносні

ознака предмета стосовно інших предметів або явищ

дерев'яний стіл (до матеріалу), зимовий ранок (до часу), міські вулиці (до місця)

Присвійні

позначають належність чогось особі або тварині

Олений зошит, Іванова сорочка, братове слово, лисячий хвіст.

Відносні та присвійні прикметники в переносному значенні можуть переходити в розряд якісних

Відносні

Присвійні

Якісні

золотий ланцюжок

срібний перстень

лебединий пух

ведмежий барліг

золота душа

срібний голос

лебедина пісня

ведмежа послуга

Особливості якісних прикметників:

Їх можна
поєднати зі
словами **дуже**,
трохи,
надзвичайно

дуже веселий
дуже розумний
дуже корисний
дуже солодкий
трохи сумний
надзвичайно вдалий

Від них можна
утворити
прислівники із
суфіксами **-о**
або **-е**

веселий – весело,
добрий – добре,
корисний – корисно.

Творення відносних прикметників:

суфікси

-Н-
-ОВ-
-ев (єв)-
-ськ-
-зьк-
-цьк-
-инськ-
-ОВН-
-ичн-
-ійн-
-ан (ян)-
-ин-

Метал+**ев**-ий

Ялт+**ин**+**ськ**-ий

Дух+**ов**+**н**-ий

Творення присвійних прикметників

від ім.в I відміни
(назв осіб)
(закінчення -а, -я)

від ім. II відміни
(назв осіб) (ім. ч.р.
із нульовим
закінченням, -о)

від назв тварин

-ИН-, -ІН-

Чергування

Г, К, Х із Ж, Ч, Ш

**-ІВ-, -ІВ-, -ОВ-,
-ЕВ, -ЄВ-**

**-АЧ-, -ЯЧ, -Ч-,
-ИН-, -ІН-,
-ІВ-, -ОВ-**

Ольга – Оль**ж**ин
свекруха – свекру**ш**ин
тітка – тіт**ч**ин
Микола – Микол**и**н
сестра – сестр**и**н
Таня – Тан**и**н
Надія – Наді**ї**н

директор**ів**,
директор**ова**
лікар**ів**, лікар**ева**,
син**ів**, сино**ва**,
Андрі**їв**, Андрі**єва**,
студент**ів**,
студент**ова**

орли**не** гніздо
лиси**я**чий хвіст
зая**чі** вуха
лево**ві** пазурі
лебе**ди**ний пух
ведме**ж**ий барліг
гуся**че** пір'я

Творення присвійних прикметників

- * Від пестливих форм імен утворюємо прикметники з додаванням суфікса **-ИН-** :

- * *Галя* – *Галин*
- * *Леся* – *Лесин*
- * *Надя* – *Надин*
- * *Оля* – *Олин*
- * *Таня* – *Танин*

- * Форми типу *Галін, Лесін, Надін Олін, Танін* є **ненормативними**, кальками з російської мови і в українській літературній мові **не використовуються!**

Присвійні прикметники,
утворені від назв людей, у
називному та знахідному
відмінках чоловічого роду
мають коротку форму

братів, сестрин, Андріїв,
Миколин, Маріїн, Софіїн
Танин, Олин, Олесин

Ступені порівняння прикметників

	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
Проста форма	корінь або основа + $\begin{matrix} \wedge \\ -ш- \\ \wedge \\ -іш- \end{matrix}$ прикметника <i>тонкий — тонший, теплий — тепліший</i>	$\overline{\text{най}}$ + вищий ступінь порівняння прикметника <i>найширший, найглибший</i>
Складена форма	більш менш + прикметник у початковій формі <i>більш відомий, менш приємний</i>	найбільш найменш + прикметник у початковій формі <i>найбільш сильний, найменш успішний</i>

Творення вищого ступеня простої форми

- * Проста форма утворюється від звичайного прикметника за допомоги суфіксів **-ш-, -іш-**:
- * від деяких прикметників вищий ступінь утворюється за допомоги обох суфіксів: **тонкий – тонший, тонкіший**
- * **при додаванні суфікса -ш- відбуваються зміни:**
- * прикметникові суфікси **-к-, -ок-, -ек-** випадають:
- * **легкий – легший, глибокий – глибокий, далекий – дальший**
- * кореневі приголосні **Г, Ж, З**, внаслідок фонетичних процесів змінюються на **жч**, а приголосний **с** – на **шч**, що передається на письмі літерою **щ**:
- * **дорогий – дорожчий, вузький – вужчий, високий – вищий**

Суплетивні форми

- * Суплетивізм — утворення граматичних форм одного й того ж слова від різних основ або коренів
- * **Форми вищого ступеня порівняння деяких прикметників утворюються від суплетивних основ:**
 - * *малий – менший*
 - * *великий – більший*
 - * *хороший – кращий (ліпший)*
 - * *поганий – гірший*

Творення ступенів порівняння

- * Для підсилення значення найвищого ступеня порівняння прикметників додаються префікси **як-, що-**:

- * *якнайкрасивіший,*
- * *щонайсміливіший*

- * Також можна додавати слова:

- * **за всіх, від усіх, над усе**
- * *сильніший за всіх, дорожчий над усе*

Варто запам'ятати

низький	нижчий	найнижчий
високий	вищий	найвищий
дужий	дужчий	найдужчий
дорогий	дорожчий	найдорожчий
важкий	важчий	найважчий
великий	більший	найбільший
малий	менший	найменший
хороший	кращий	найкращий
поганий	гірший	найгірший

Якісні прикметники, які не мають ступенів порівняння

- * 1. Прикметники з префіксами **пре-, за-, над-, пра-, архі-, ультра-, супер-**
- * 2. Прикметники із суфіксами: **-уват- (-юват-), -ав- (-яв-), -еньк, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -езн-, -енн-, -ущ-**
- * 3. Прикметники, утворені складанням (і повторенням) основ.
- * 4. Назви кольорів, що перейшли з розряду відносних прикметників.
- * 5. Назви мастей тварин.
- * 6. Короткі форми прикметників.
- * 7. Назви, що означають абсолютний поріг ознаки.

Якісні прикметники, які не мають ступенів порівняння

- * 1. Прикметники з префіксами **пре-, за-, над-, пра-, архі-, ультра-, супер-, гіпер-**: *пречудовий, завеликий, надзвичайний, архіважливий, ультрафіолетовий, прастарий, гіперактивний*
- * 2. Прикметники із суфіксами:
 - * • **-уват- (-юват-), -ав- (-яв-)** виражають невелику міру якості: *холоднуватий, білуватий, жовтавий, чорнявий, білявий*
 - * • **-еньк-, -есеньк-, -ісіньк-, -юсіньк-, -езн-, -енн-, -ущ-** — зменшувально-пестливі та згрубілі форми: *глибоченький, малесенький, тонісінький, білесенький, величезний, здоровенний, холоднючий*

Якісні прикметники, які не мають ступенів порівняння

- * 3. Прикметники, утворені складанням (і повторенням) основ: *білолиций, синьоокий, жовтогарячий, темно-синій, білосніжний, високий-високий*
- * 4. Назви кольорів, що перейшли з розряду відносних прикметників: *шоколадний, волошковий, малиновий, бузковий, салатовий, бурштиновий, каштановий*
- * 5. Назви мастей тварин: *гнідий, вороний, чалий, буланий*
- * 6. Короткі форми прикметників: *дрібен, рад, повен, зелен*
- * 7. Назви, що означають абсолютний поріг ознаки *німий, глухий, сліпий, босий, голий, мертвий, хворий, порожній*

Масті коней

(не мають ступенів порівняння)

* **Вороний**

* **Гнідий**

* **Буланий**

* **Ізабеловий**

Займенники пишуться

разом	окремо	через дефіс
із частками ні, аби, де, сь	якщо між часткою і займенником є прийменник	із частками будь, небудь, казна, хтозна, бозна
нічий, ніхто, абищо, абихто, дечий, дехто, котрийсь, щось	ні з чим, аби з ким, будь для кого, казна в кого	будь-хто, який-небудь, хтозна-чий, бозна-хто